

Hemligheter & lögner

En välspelad film om relationer, skuld, att tala sanning samt valet vi alltid har; att göra något åt vår situation.

Åldersrekommendation: Åk 9/gymnasiet

En filmhandledning av Kajs Heinemann

Att ljuga för dem vi älskar mest och sedan leva ett helt liv i rädsla för att sanningen ska komma fram, kan vara både förödande och förlamande för alla som berörs. I filmen *Hemligheter & lögner* får vi möta några människor som på olika sätt byggt upp sina liv på lögner och hemligheter. Här finns Cynthia, en vit, ensamstående och fabriksarbetande kvinna i medelåldern, som för närmare 30 år sedan adopterade bort sitt barn i allra största hemlighet. Barnet, som blivit kvinna, heter Hortense, är svart och börjar – till Cynthias förskräckelse – ge sig till känna. Vi får också möta Cynthias bror, Maurice, och hans hustru Monica. Deras stora hemlighet och sorg är att de inte berättat för sina nära och kära att de faktiskt inte kan få barn. Filmen låter oss förstå hur viktigt det är att söka efter sanningen – hur smärtsam den än må vara. *Hemligheter & lögner* tar upp viktiga och djupt mellanmänniska relationer och känslor, som sorg, saknad och skuld. Men den handlar också om hur betydelsefullt det kan vara att finna sin identitet. Och nå försoning med sitt förflutna.

Filmens handling

En samling sörjande människor, de flesta svarta, sjunger en vacker psalm på en kyrkogård. kameran stannar till vid en ung kvinna, som gråtande lägger en krans på kistan. På kransen står ordet "mum" (mamma). Det är Hortense som begraver sin hastigt bortgångne adoptivmamma. Kort därefter söker Hortense upp en socialsekreterare som har hand om adoptivbarn och deras akter. Hortense vill veta vem hennes biologiska mamma är, vad hon heter och var hon bor. Under mötet med socialsekreteraren och läsningen av födelsebeviset upptäcker Hortense att mamman är vit.

Parallellt med Hortense sökande efter sina rötter, presenteras glimtar ur två andra för handlingen viktiga personer – Maurice, bror till Hortenses biologiska mamma, och hans fru Monica. Dessa två bor i en stor, vacker villa med många rum. Monica är hemmafru och Maurice äger en studio, i vilken han fotograferar och regisserar människor inför olika högtider. De har dock ofrivilligt inga barn och anledningen till detta, är upphov till vad som senare visar sig vara deras stora hemlighet och sorg. De bestämmer sig för att bjuda hem Roxanne och hennes mamma Cynthia på kalas. I motsats till Monica och Maurice bor Roxanne och hennes mamma i en liten, enkel lägenhet i en av stadens fattigaste områden. Roxanne, som arbetar som gatsopare för kommunen, är en sammanbiten och kedjerökande kvinna, som grälar mycket med sin fabriksarbetande, ensamstående och känslomässigt handikappade mamma. Roxanne har en pojkvän som heter Paul. Paul arbetar som byggnadsställningsmonterare. Deras intressen tycks mest vara att gå på puben, röka

cigaretter och ligga med varandra. När Roxanne är tillsammans med honom ser vi henne skratta och le, men tillsammans med sin mamma är hon tyst, sur aggressiv. En dag efter ett mindre slagsmål mellan mor och dotter, då Roxanne i vredesmod sprungit hemifrån, ringer Hortense. Cynthia förstår till en början inte vem som ringer, men när det står klart att det är hennes bortadopterade dotter börjar hon gråta och ber Hortense att aldrig mer höra av sig. Hortense lyckas lämna sitt telefonnummer och ber Cynthia att i stället ringa henne. Kort därpå får de åter kontakt, och de bestämmer sig för att träffas utanför en tunnelbanestation. De glömmer bort att berätta för varandra hur de ser ut, men efter uteslutningsmetoden förstår Hortense vem som är hennes biologiska mamma. Cynthia däremot blir alldeles chockad och påstår att det måste vara ett misstag, att hon inte kan vara hennes mamma eftersom hon är vit och Hortense är svart. Hortense förmår övertala Cynthia att gå och dricka the på ett café så att hon i lugn och ro kan läsa igenom hennes födelsebevis. Plötsligt minns Cynthia att hon vid ett tillfälle haft sex med en svart man, och att det faktiskt kan stämma att Hortense är hennes dotter, varpå hon börjar gråta förtvivlat och urskulda sig. Snyftande berättar Cynthia att hon inte ville se Hortense när hon föddes för hon var rädd att hon inte skulle kunna lämna ifrån sig dottern då. Hon förklarar att anledningen till att hon inte behöll henne var hennes unga ålder: hon var endast 16 år då Hortense föddes.

Trevande och försiktigt börjar de två så sakteliga lära känna varandra. De träffas allt oftare, fikar och går på bio. Relationen till, och umgänget med Hortense, får Cynthia att leva upp avsevärt. Hon börjar må bättre, tar mer hand om sig själv och gråter inte alls lika mycket. Detta blir också uppenbart för hennes andra dotter, Roxanne, som inte förstår vad som är på gång. Och i vanlig ordning berättar inte Cynthia om Hortense, utan hon fortsätter att tiga och träffar henne endast i smyg. Relationen mellan Cynthia och Hortense fördjupas på så sätt allt mer, och när det blir dags att åka hem till brodern Maurice för att fira Roxannes födelsedag, kan Cynthia inte avstå från att ta med sig Hortense. För familjen presenterar hon Hortense som en arbetskompis. Löggen håller inte så länge. Och när Hortense är på toaletten passar Cynthia på att gråtande berätta – till allas stora förvåning och förvirring – att Hortense är hennes bortadopterade dotter. Detta får till följd att Roxanne, i vredesmod och i sin stora besvikelse över att de vuxna som hon älskar och litat på ljugit för henne, lämnar kalaset tillsammans med Paul. Cynthia gråter hysterisk, Monica är sarkastisk och Hortense sitter stum och nedstämd. Maurice lyckas dock hämta tillbaka både Roxanne och Paul, och i en häftig uppgörelse läggs alla lögner, missförstånd, besvikelser och hemligheter på bordet. Förutom att alla får veta om Hortense, avslöjar Maurice att Monica och han inte kan få barn, fast de inget hellre vill och Cynthia berättar för Roxanne vem hennes far är. Vem som är Hortense pappa avslöjar hon dock inte. I filmens slutscen sitter Cynthia tillsammans med sina två döttrar på hennes bakgård, drickandes the. Cynthia säger: det här är livet!

Identitet och tillhörighet

En lämplig ingång till filmen kan vara att utgå från Hortense identitet som adopterad och hennes sökande efter sin biologiska mamma. Intressant är att Hortense börjar söka rött på sitt ursprung först efter det att adoptivmamman dött. Att hon haft en lycklig och kärleksfull uppväxt förstår vi av handlingen, men man har inte diskuterat

det faktum att hon är adopterad. kan det vara så att hon inte vågat söka upp sin biologiska mamma, i rädsla för att såra hennes adoptivföräldrar?

* Är det viktigt att som adopterad söka upp sin biologiska mamma? Vad tror ni att Hortense förväntar sig av mötet? Resonera kring skillnaden mellan att vara adoptivmamma och biologisk mamma. Är blod tjockare än vatten? Eller är kärlek tjockare än blod?

Musiken och färgerna

Musiken i *Hemligheter & lögn* fyller en viktig funktion. Genom att binda ihop två scener eller två människor med en och samma sång eller musik, anar vi att de har något ihop eller snart kommer att få det. I filmens början, när Hortense sitter och plockar bland den nyss bortgångna mammans tillhörigheter, hörs tonerna från en sorgsen, ensam violin. När sedan Maurice presenteras där han arbetar i sin ateljé, hörs samma musikaliska tema. Varken vi eller Hortense vet ännu att Maurice är Hortense morbror. Men sättet att koppla samman personerna med musiken låter oss ana att de kommer att träffas; att de hör ihop. Detsamma gäller när Hortense biologiska mamma presenteras för första gången: även här hörs samma sorgsna musik.

* Fundera kring det sätt musiken binder samman personer och handling. Hur skulle filmen upplevts utan ledning av musiken?

Men musiken säger inte bara något om vad som kommer att ske i filmen, den förstärker och förtydligar också personernas känslomässiga inre tillstånd. Den förför och styr in åskådaren i olika stämningar och får oss att förstå hur personerna upplever och tänker. I t ex filmens början sjunger Hortense och hennes anhöriga en sorglig, men kraftfull psalm. Vi förstår att det finns en styrka hos dessa människor. Ett annat exempel då musiken bidrar till att skapa inlevelse och engagemang är då Roxanne presenteras. Till ljudet av en melankolisk musik förstärks intrycket av fattigdom och underklass när vi ser henne arbeta med att sopa bort skräp från gatorna.

* Resonera gärna kring musikens roll över huvudtaget i film? Vilken betydelse har det att musiken i denna film är sorgsen? Varför tror ni regissören valt denna musik?

På samma sätt som musik i film förstärker rollfigurernas karaktärer och känslolägen, så fungerar även valet av färger. Hemma hos Hortense är det mesta vitt: väggarna, soffan, fåtöljen, kuddarna, gardinerna etc. Hos Maurice och Monica går allt i ishavsbliått och hos den fattiga Cynthia ligger färgskalan åt det gråbruna hållet. Detta kan synas betydelselöst, men valet att använda dessa färger är vanligtvis väl uttänkt, även om det kan tolkas på olika sätt. Exempelvis kan den vita färgen hos Hortense syfta till att framhäva Hortense oskuld, renhet och godhet. Trots att hon blivit övergiven och bortlämnad visar Hortense inte den minsta ilska eller hat gentemot modern. Hon är, tvärtom, ovanligt förstående mot sin något påfrestande, ihärdigt gråtande och klagande nyfunna moder. Man kan också tolka färgen i syfte att framhäva henne som sexuellt oskuldsfull. Under berättelsens gång får hon ofta förfrågan om hon har sällskap och om hon inte snart vill ha barn, men Hortense svarar nekande varje gång.

Hemma hos Maurice och Monica är det färgerna ishavsbå och mintturkos som främst dominerar. Färger som i det här sammanhanget signalerar kyla och distans. Makarna har ett perfekt och välstädat hem, men som saknar personlig prägel och charm. När de sitter i det mintturkosblå köket och dricker te, vid ett närmast sterilt bord, går tankarna inte helt osökt till ett sjukhus. Hemma hos Cynthia och Roxanne är det främst färglöshet på möbler och tapeter som märks. Den gråbruna färgskalan lyfter fram känslan av monoton vardag.

* Resonera kring färgernas betydelse. Vad känner man inför färgen ishavsbå? Gråddvit? Eldrött? Gråbrun? Hur påverkar dessa färger känslorna för filmens personer? Relatera gärna detta till ungdomarna själva och deras färgval i ex klädsel. Och hur skulle det vara att arbeta i ett blodrött klassrum?

En annan färgrelaterad tolkning är att se till den sociala och klassmässiga relationen rollfigurerna emellan. Hortense har ljusa väggar och stilrena möbler, vilket osökt placerar henne i den övre medelklassen. Detta intryck förstärks också av andra faktorer, som t ex att hon är universitetsutbildad samt har ett yrke som optiker. Dessutom förstår vi att hon är bildad: hon sitter hellre hemma och läser romaner än att hon går ut med bästa väninnan och dansar. Detta till skillnad från Maurices och Monicas hem, vars val av färger, ryschiga gardiner och av tyg överbelastade rum snarare framhäver en nyvunnen ekonomisk ställning. De har visserligen pengar, men saknar Hortense bildning och smak. Att Roxanne och Cynthias färglösa och primitiva hem uttrycker underklass och fattigdom är mer uppenbart.

* Vad uttrycker vi med de färger vi bär? Och vad säger vårt färgval om oss? Påverkas vårt färgval verkligen av vår sociala och ekonomiska bakgrund? Kan färger avse att representera socialt relaterade ställningstagande och ideologier? Finns det moderatblått? Sossrött? Skulle Miljöpartiet kunnat valt lila? Går det mode i färger? Finns det färger som alltid är fel att bära?

Yrkets symbolik

Valet av rollkaraktärernas yrken är intressant att titta lite närmare på. Det säger inte bara något om vilken social samhällsklass de tillhör, utan uttrycker också relationen till övriga karaktärer i filmen. Optikeryrket är sammankopplat med att hjälpa folk att se bättre. Hortense strävar filmen igenom efter att bli mer klarsynt. Samtidigt vill hon öppna moderns ögon och få henne medveten om att Hortense finns. Cynthias yrke som kartongfabriksarbeterska, säger en hel del om hennes själsliga och sociala liv. Förutom att det är ett monotont och understimulerat arbete så kan själva vikandet av kartongerna symbolisera hennes ihärdigt inpackande av hemligheter och lögn. Lika tomma och innehållslösa som kartongerna hon förpackar, lika tomt och innehållslöst upplever hon sitt eget liv. Men detta förändras när Hortense kommer in i hennes liv, Hortense hjälper henne fylla detta tomrum.

* Det finns en mängd andra begrepp knutna till synen som är intressant att fundera närmare kring då de markerar synens roll: vidsynt, klarsynt, insikt, utsikt, hänsyn osv. Resonera gärna kring dessa begrepp och se om de kan kopplas samman med Hortense.

Cynthias hemmaboende dotter Roxanne sopar symboliskt rent efter sin mamma. Som gatsoppare ansvarar hon för att stadens smuts flyttas undan. På liknande sätt får hon ta hand om det som mamman inte orkar ta han om själv, som exempelvis hennes affekterade känsloutbrott, oförmåga till nära relationer och svårigheter att förändra sin livssituation. Cynthia har svårt att respektera Roxannes integritet. Inte heller ser hon sin dotter som en vuxen, självständig kvinna. Roxanne försöker ihärdigt avgränsa mamman genom korthuggna svar och tystnad, för att undvika mammans överföringar av skuldkänslor och martyrskap. Dottern får symboliskt städa rent efter det liv som modern inte lyckats förändra, förbättra.

* Är detta något som eleverna i klassen kan känna igen sig i? I sådant fall: hur bryter man sociala mönster? Finns det något som heter ett socialt arv? Vilken roll spelar bildning och ekonomi för en människas sätt att tänka och handla? Diskutera gärna i mindre tjej- och killgrupper hur relationen mellan Roxanne och hennes mamma ser ut, och vad Roxanne ska göra för att få hennes mamma att respektera hennes integritet.

I rollen som fotograf är Maurice expert på att få folk att le, se glada ut och hålla en vacker fasad fast verkligheten ser allt annat än lycklig ut. Han är också en av de få som vet om att Cynthia adopterat bort ett barn, men är förbjuden att yppa detta till någon. Också han måste hålla god min. Genom sitt ständiga städande och fixande i hemmet hjälper hustrun Monica honom att upprätthålla en vacker, men ytlig fasad. Bakom detta frenetiska döljande gömmer sig deras gemensamma sorg och hemlighet att inte kunna få barn.

* Förutom den sociala aspekten på dessa personers yrkesroller: vad förmedlar de i övrigt? Fundera gärna över vad andra yrkesroller kan fylla för en funktion i film? Vad representerar t ex en doktor? Eller en psykolog? Sjuksköterska eller barnmorska? En obducent?

Avslutande diskussion

Hemligheter & lögner är en film som berör identitet, ursprung och tillhörighet. Men den handlar också om att våga känna tillit, och säga sanningen hur ont den än gör. I filmens slut har alla i familjen försonats och de flesta hemligheter blottlagts. Men nu återstår det riktigt svåra arbetet. Filmens slutreplik sägs av Cynthia: "det här är livet".

* Vad menar Cynthia med det? Är det ett lyckligt slut? Eller kan uttalandet tolkas ironiskt? Hur ska relationen mellan Hortense och Cynthia se ut framöver? Hur viktigt är det att Hortense vågar uttrycka sin besvikelse över att ha blivit bortadopterad?

Produktionsuppgifter:

Originalalets titel: *Secrets & lies*

Manus & regi: Mike Leigh

Foto: Dick Pope B.S.C.

Klippning: Jon Gregory A.C.E.

Musik: Andrew Dickson

Tekniska uppgifter:

Längd: 142 min
Ljudsystem: Dolby SR
Format: Vidfilm
Censur: Från 7 år
Svensk premiär: 30.8.1996

I rollerna:

Hortense - Marianne Jean-Baptiste
Cynthia - Blenda Blethyn
Roxanne - Claire rushbrook
Paul - Lee Ross
Maurice - Timothy Spall

Distribution:

Sandrews, Box 5612, 114 86 Stockholm
Tel 08-762 17 00, fax 08-10 38 50